

Izhaja vsak dan razen sobot, nedelj in praznikov.
Issued daily except Saturdays, Sundays and Holidays.

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Uredniški in upravljalni prostori:
2057 S. Lawndale Ave.
Office of Publication:
2057 South Lawndale Ave.
Telephone, Rockwell 4904

LETO—YEAR XXXI. Cena lista je \$6.00. Entered as second-class matter January 16, 1932, at the post-office at Chicago, Illinois, under the Act of Congress of March 3, 1879. CHICAGO, ILL., PONDELJEK, 16. JANUARJA (JAN. 16), 1939 Subscription \$6.00 Yearly STEV.—NUMBER 10 Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in section 1103, Act of Oct. 3, 1917, authorized on June 14, 1918.

Chamberlain odklonil posredovanje v sporu med Italijo in Francijo

Uradni krogi v Parizu so se oddahnili, ko so bili informirani, da Anglija ne bo pustila Francije na cedilu. Hitler sugestiral Mussoliniju, naj počaka s svojimi zahtevami v interesu miru. Predsednik francoske državne zbornice urgira pospešitev oboroževanja, da bo Francija lahko branila svoj kolonialni imperij

Pariz, 14. jan. — Chamberlainov obisk italijanskega diktatorja v Rimu je bil popolnoma negativen, pravijo v Parizu. Razgovori niso prinesli nobene konkretnega rezultata, ker Chamberlain ni hotel prevzeti vloge posredovalca v konfliktu med Italijo in Francijo in ugoditi Mussolinijevi zahtevi, da Italija dobi koncesije v Tuniziji in drugih francoskih kolonijah v Afriki.

Nervoznost v pariških vladnih krogih se je zmanjšala, ko so bili informirani, da je Chamberlain na konferenci z italijanskim diktatorjem poudaril, da bo Anglija ostala lojalna Franciji, svoji zaveznici. To sicer ne pomeni, da bo Mussolini odnehal v svojih zahtevah in prenehal s svojo igro. V Parizu celo prevladuje mnenje, da je vojna med Francijo in Italijo neizbežna.

Zdaj so pričele krožiti govorice, da je Hitler sugestiral Mussoliniju, naj počaka s svojimi zahtevami najmanj eno leto v interesu evropskega miru. Apel je prišel potem, ko se je pokazalo, da je bila konferenca med Mussolinijem in Chamberlainom pomanjajljiva.

Rim, 14. jan. — Mussolini in angleški premier Chamberlain sta končala razgovore, ne da bi sklenila dogovora in usoglasila nazorov glede "pomirjenja" Evrope. Med drugim sta razpravljala o problemih, ki izvirajo iz italijanskih zahtev glede koncesij v francoskih kolonijah v Afriki, in vprašanju odločanja italijanskih čet iz Španije, kjer se borijo na strani rebelev.

Zunanji opazovalci pravijo, da Chamberlain ni dosegel ničesar v Rimu. Edina možnost je ugotovitev njegove pozicije doma. Mussolini ni dal angleškemu premierju nobene koncesije in iz tega sklepajo, da je bila konferenca flaska.

Predstavnik angleške delegacije je izjavil, da sta Chamberlain in Mussolini v razgovorih pojasnila vsak svoje stališče in to je bilo vse. Zdaj razumeta bolj drug drugega kot prej, toda to ne pomeni, da sta stališči Italije in Velike Britanije v vseh ozirih identični.

Chamberlain je baje odklonil Mussolinijev zahtevo, da londonska vlada prizna pravo bojevnost Francu, vrhovnemu poveljniku fašistične armade v Španiji, ker se je diktator izrekel proti odstopu italijanskih čet. Mussolinijev namen je držati čete toliko časa v Španiji, da uporniki izvojujejo odločilno zmago.

Značilno je dejstvo, ker je angleški zunanji minister Halifax odpotoval v Ženevo, kjer se bo udeležil seje sveta Lige narodov. Tam se bo sestal s francoskim zunanjim ministrom Bonnetom in mu pojasnil rezultat konference med Chamberlainom in italijanskim diktatorjem.

Pariz, 14. jan. — Edouard Herriot, predsednik državne zbornice, je pozval Francijo, naj ojači svojo oboroženo silo na stopnjo, da bo lahko protektirala svoj kolonialni imperij, ki ga ogrožajo italijanski fašisti. V svojem govoru je poudaril, "da živimo v času, ko odločuje oborožena pest."

Vodja mehiških rebelev ustreljen

Federalne čete razpršile upornike

Mexico City, 14. jan. — General Saturnino Cedillo, vodja revolte zadnje pomlad, katero je predsednik Cardenas zatrl, je bil v bitki s federalnimi četami ustreljen. Tako se glasi naznailo mehiškega vojnega departmента.

Cedillo, bivši diktator v državi San Luis Potosi, je bil ubit v gorovju centralne Mehike, kjer se je skrival po izjalovljeni revolte sedem mesecev. Vojni urad poroča, da je poveljnik federalnih čet, ki so v bitki razpršile grupo rebelev, identifikiral Cedillovo truplo. General je obležal na pozorišču bitke, ki se je vršila v gorovju La Ventana.

Poročilo dostavlja, da je bil ubit tudi Elodio Cedillo, sin rebelnega generala.

Saturnino Cedillo je bil poljedelski minister v Cardenasovem kabinetu do 1. 1937. S predsednikom se je sprl zaradi odredbe glede razdelitve velikih zemljišč med peone. Po sporu je odšel na svoje veliko posestvo v državi San Luis Potosi, kjer je mobiliziral rebelno armado 18,000 mož. Federalne čete so ga ves čas zasledovale, a se je znal dobro skrivati med svojimi številnimi pristajši, končno pa so ga vseeno dobile v svojo pest.

Schmeling in njegova žena aretirana

Goebbels zapretil z mačevanjem

Pariz, 14. jan. — Maks Schmeling, bivši boksarski prvak, in njegova žena Ana Ondra, filmska igralka, sta bila aretirana v njunem stanovanju v Berlinu, katero zdaj straži nacistična tajna policija. Prijatelji Schmelinga v Parizu so bili informirani o aretaciji.

Schmeling si je nakopal jezo Goebbelsa, ministra nacistične propagande, ker je javno govoril o ljubavnem skandalu ministra z igralko Lido Baarov. Schmeling je rekel v neki gostilni, "da je Goebbels arečen, ker ni zalezaval moje žene, ker bi mu jaz zaval vrat."

Ko je bil Goebbels obveščen o Schmelingovi izjavi, je ukazal policiji, naj ga aretira, da se tako maščuje nad njim. On bo v pondeljek ponovno zaslišan v uradu nacistične tajne policije.

Oče umoril sina iz sočutja

New York, 14. jan. — Louis Greenfield je umoril svojega sina, ki je bil 17 let trpel na neozdravljivi bolezni. Na njegov obraz je potisnil gobo, napojeno s kloroformom, ko je sin prišel spet tožiti o bolečinah. Držal je tam, dokler ni sin umrl. Greenfield se je potem javil policiji in ji povedal, da je umoril sina iz sočutja, ker ni mogel več gledati njegovega trpljenja.

Zadnje vesti

HENDAYE, FRANCIJA. — Mussolinijevi in Frankovi fašisti so okupirali pristaniščno mesto Tarragono v Kataloniji; tri fašistične armade prodirajo proti Barceloni.

PARIZ. — Stranka radikalnih socialcev prihaja k zavesti, da Mussolinijeva in Hitlerjeva zmag v Španiji pomeni nevarnost za Francijo.

LONDON. — Anglija je poslala ostro noto Japonci, svarič jo, da stari status Kitajske mora ostati, kakršen je.

ŠANGHAJ. — Japonski bombniki napadli novo kitajsko glavno mesto; čez 200 mrtvih. Kitajski bombniki so pa potopili dve japonski bojni ladji.

ZAGREB. — Hrvaški poslanci so se večer zbrali v Zagrebu pod vodstvom dr. Mačka in so se oklicali za "narodno predstavništvo Hrvatske." Dr. Maček je izjavil, da narodna skupščina v Beogradu je "nepostavna zbornica, katere Hrvati ne bodo priznali."

SYDNEY, AVSTRALIJA. — Silen val vročine v Avstraliji umoril 100 oseb.

Senatni odsek za odpravo WPA in PWA

Washington, D. C., 15. jan. — Senatni relifni odsek je v svojem poročilu priporočil odpravo WPA (administracijo relifnih del) in PWA (administracijo javnih del). Obe ustanovi naj bi nadomestil department javnih del in ta naj bi nadziral gradnjo vseh vladnih projektov. Novi department naj bi kontroliral tudi izplačila podpor starim ljudem, slepcem in nadziral civilno konservacijsko armado (CCC) ter federalno mladinsko administracijo. Poročilo, ki vsebuje te sugestije, je predložil senator James F. Byrnes, načelnik senatnega relifnega odseka. On je priporočil tudi ustanovitev novega sistema plačevanja brezposelnostne podpore, ki naj bi znašala \$5 do \$15 na teden.

Vsota za relifna dela znižana

Washington, D. C., 14. jan. — Nižja kongresna zbornica je večer sprejela resolucijo, da se vsota za financiranje relifnih del zniža na \$725,000,000, s 397 proti 16 glasovom. Ta vsota bo potrošena za gradnjo relifnih projektov v prihodnjih štirih mesecih. Predsednik Roosevelt je v svoji poslanici zahteval 875 milijonov dolarjev, toda zbornica je z ogromno večino zavrgla njegov predlog. Predloženi je bilo tudi več amandmentov, med katerimi eden določa, da nedržavlani ne morejo biti upošleni pri relifnih delih. Nasprotniki "new-dealske" administracije pravijo, da je zbornica dala kloboto Rooseveltu, ko je znižala vsoto za financiranje gradnje relifnih del.

Porota spoznala Nemca za krivega ipionaže

Cristobal, Panama, 14. jan. — Federalna porota je spoznala Nemca Roberta E. Kuhriga za krivega ipionaže na obravnavi pred federalnim sodnikom Gardnerjem. On in trije drugi Nemci so bili zasajeni pred nekaj tedni, ko so fotografirali utrdbe ob Panamskem prekopu. Hans Schackow, eden izmed obtoženih, je bil že obsojen na dvajset let zapora, ostala dva pa prideta kmalu pred sodišče.

Porota spoznala Nemca za krivega ipionaže

Cristobal, Panama, 14. jan. — Federalna porota je spoznala Nemca Roberta E. Kuhriga za krivega ipionaže na obravnavi pred federalnim sodnikom Gardnerjem. On in trije drugi Nemci so bili zasajeni pred nekaj tedni, ko so fotografirali utrdbe ob Panamskem prekopu. Hans Schackow, eden izmed obtoženih, je bil že obsojen na dvajset let zapora, ostala dva pa prideta kmalu pred sodišče.

Ogrska v protikomunističnem paktu

Ojačenje osi Rim-Berlin proti Moskvi

Berlin, 14. jan. — Hitlerjev pohod proti vzhodu, čigar glavni cilj je obkrožitev sovjetske Rusije z zavezniški Nemčije, znanuje nadaljnji uspeh. Ogrska je namreč večer naznanila, da je sprejela povabilo Nemčije, Italije in Japonske, naj se pridruži protikomunističnemu paktu.

Nemčija in Japonska sta sklenili ta pakt v novembru 1. 1936 in Italija se mu je pridružila leto pozneje. Ta govori o skupni obrambi proti komunizmu in izmenjavi informacij o aktivnostih komunistične internacionale.

Grof Štefan Csaky, ogrski zunanji minister, odputuje v Berlin v pondeljek na sestanek s Hitlerjem. Tu napovedujejo, da bo podpisal pakt po konferenci z nemškimi diktatorjem. Neko poročilo pravi, da bo Ogrska tudi izstopila iz Lige narodov.

S pridružitvijo Ogrske protikomunističnemu paktu bo os Berlin-Rim ojačana. Vpliv te osi s podporo Ogrske se bo raztegnel od Baltika do Sredozemlja in od centralne Evrope do Ukrajine in Rumunije. Hitler je baje prepričan, da bo skupni napad Nemčije, Poljske in morda tudi Rumunije na sovjetsko Ukrajino zadal smrtni udarec Sovjetski uniji in boljševiškem režimu diktatorja Stalina.

Francove čete zasedle Tortoso

Španska vlada odredila novo mobilizacijo

Lerida, Španija, 14. jan. — Poveljništvo uporniške armade je naznanilo okupacijo Tortose, strateškega mesta ob glavni lojalistični obrambni črti v dolini ob reki Ebri. Tortosa leži sto milj južnozahodno od Barcelone, kjer je sedež španske ljudske vlade.

Perpignan, Francija, 14. jan. — Barcelonska vlada je pozvala pod zastavo vse moške v starosti 39 do 45 let, da ustavi fašistično ofenzivo v Kataloniji. Prve Francove kolone so prodirle več milj daleč v svojem pohodu proti Sredozemskemu morju.

Lojalisti so odredili tudi gradnjo novih trdnjav okrog Barcelone. Prejane trdnjavske brigade, katere so tvorili moški pod 45 letom starosti, so bile razpuščene, ko so bili ti pridržani regularni armadi. Trdnjave bodo gradili zdaj moški v starosti 45 do 50 let. Regularna armada se bo z mobilizacijo povečala za 200,000 mož.

Vojne in sorodne industrije so bile militarizirane in vse razpoložljivo orožje poslano na fronto. Fantje in moške, ki so bili oproščeni vojaške službe na fronti, se bodo morali podvreči zdravniški preiskavi.

Bitke v Kataloniji so se razvile v največje vojne operacije od izbruha civilne vojne. Lojalisti imajo na tej fronti 350,000 mož, fašisti pa 300,000. Slednji trdijo, da so v ofenzivi v Kataloniji, ki traja že štiri tedne, zavzeli ozemlje v obsegu 1200 štirjakih milj, 125 mest in vasi ter ujeli 30,000 lojalistov.

Železniška nesreča v Indiji; 7 ubitih

Kalkuta, Indija, 14. jan. — Sedem oseb je bilo ubitih in 49 ranjenih, ko je skočil potniški vlak iz tira pri Hazaribaghu, dvesto milj severno od Kalkute. Pet vagonov je padlo v globlino in pokopalo potnike pod seboj. (\$1.50).

DIKTATOR HITLER HVALI MONAKOVSKI DOGOVOR

Vatikanski diplomat počastil "Fuehrerja"

RUSKI POSLANIK SE UDELEŽIL PRO-SLAVE

Berlin, 14. jan. — Adolf Hitler in predstavniki diplomatike zboru so poveljevali monakovski dogovor, ki je odvrgel vojno, ob priliki otvoritve nove palače, v kateri ima Hitler svoje urade. Monsignor Cesare Orsenigo, papežev nuncij v Berlinu, je v svojem govoru izrazil upanje, da bodo vsi mednarodni konflikti v bodočnosti poravnani na sličen način kot nemško-češka kriza v zadnjem septembru. Anglija in Francija sta takrat prisilili Čehoslovnaško na odstop Sudetske Nemčiji.

"Dan 30. septembra, ko so se diplomate štirih držav sestali v Monakovem in sklenili dogovor, ki je odvrgel vojno v Evropi, morajo proslavljati vsi narodi," je rekel Orsenigo. "Naša dolžnost je, da se javno zahvalimo pogumnim ustvariteljem sporazuma. Hvaležnost jim je dolžan vsak prijatelj miru."

V svojem odgovoru je Hitler dejal, da so bile glavne želje nemškega ljudstva v preteklem letu izpolnjene. Nemško ljudstvo je izvajalo pravico samoodločevanja brez prelivanja krvi, kar je zasluha razumnih državnikov, ki so se zbrali na konferenci v Monakovem. Dali so Evropi mir v momentu velike napetosti in zato jim morajo biti vsi narodi hvaležni.

Sestanka v Hitlerjevi palači se je udeležilo 52 zunanjih diplomatov. Amerika in Rumunija sta bili reprezentirani po članih svojih poslanstev. Obe sta namreč pozvali svoja poslanika v Berlinu domov.

Hitler je imel daljši razgovor s poslanikomom Francije in sovjetske Rusije, A. T. Merekalov, novi sovjetski poslanik, je nekaj dni prej dospel v Berlin. Predno so se pričele ceremonije v Hitlerjevi palači, je diktator sprejel člane vrhovnega štaba nemške armade.

Martin poražen v boju z eksekutivno

Odstavljeni uradniki dobili pozicije

Detroit, Mich., 14. jan. — Homer Martin, predsednik unije združenih avtnih delavcev, je dobil nadaljnjo kloboto, ko mu je eksekutivni odbor na svoji seji odvzel pravico odstavljanja uradnikov in odredil, da morajo uradniki krajjevnije unije, katere je Martin suspendiral, dobiti nazaj stare pozicije. Martin jih je suspendiral na obtožbo, da so pod kontrolo komunistov.

Zadnjo sredo je eksekutiva odstavila Martina kot urednika glasila unije. Imenovala je posebni odbor petih članov, ki bodo določali smernice glasila. Dajle je odbila Martinov predlog glede razpusta koordinacijskega odbora CIO, o katerem je Martin dejal, da se vmešava v avtonomijo avtne unije.

Banane na trgu v Moskvi

Moskva, 14. jan. — Prvič po svetovni vojni so se pojavile banane na trgu v Moskvi. Tisoči mladih ljudi so prvič v svojem življenju videli to sadje večer. Stali so v dolgih vrstah pred stojnicami, kjer so prodajali banane po sedem in pol rublja funt (\$1.50).

Domače vesti

Dolgotrajna bolezen
North Chicago. — V Illinois Research Institutu v Chicagu se nahaja 22-letni Andy Bizjak, član društva 14 SNPJ, ki boleta že štiri leta. Že štirikrat je obiskal svetovno znano kliniko bratov Mayo v Rochesteru, Minn., vendar je malo upanja, da bi okrevail. Člani ga lahko obiščejo.

Nov grob v Kanadi
Toronto, Ont., Kanada. — Dne 10. januarja je v tukanjski bolnišnici umrla Ana Kolenc, roj. Carman, stara 39 let in doma iz Medvoda pri Škofji Loki. Imela je raka v želodcu in podlegla je operaciji. V Kanadi je živel 10 let in v Sudburyju zapuška moža in tri hčere, v Gowanadu v Združenih državah več sorodnikov in v starem kraju brate in sestre.

Milwaukee novice
Milwaukee. — Mihael Kirn, ki je bil v bolnišnici zaradi operacije, se je vrnil domov, kjer se zdaj nahaja v nadaljnji zdravniški oskrbi. — Poroke: John Plesnik in Esther Studener ter Lloyd Matheson in Frances Jankež. — Petnajst Slovencev in Hrvatov je zadnji teden prejelo državljanski papir.

Nov grob v Pittsburghu
Pittsburgh, Pa. — Dne 5. t. m. je tukaj umrl Stefan Božičević, star 53 let in član društva 118 SNPJ.

Clevelandске novice
Cleveland. — Pred nekaj dnevi so bile volitve direktorjev pri slovenski North American banki in izvoljeni so bili popolnoma novi ljudje v vodstvo. Delničarji so docela pometli s starim vodstvom. "Naša" banka je končno dobila "new deal." — Po dolgi bolezni je umrla Nettie Telatko, roj. Arnošt, stara 42 let. Zapuška moža, dva sinova, starše, brata in dve sestri. — Dalje je umrl John Tušar, star 70 let, rojen v Ziri pri Logatcu in čevljar po poklicu. V Ameriki je živel 43 let in tu zapuška tri sinove in nekle v Ameriki sestro. Bil je član društva 5 SNPJ. — V bolnišnici je umrla Ana Krasovec, roj. Medvešič, stara 41 let in doma iz St. Ruperta na Dolenjskem. V Ameriki je živel 25 let in tu zapuška moža in dva sinova, v Chicagu pa brata Fr. Praha in sestro Frances Praha.

Smrtna kosa v Michiganu
Saginaw, Mich. — Tu je umrl Frank Vrtačnik, star 70 let in rojen v okolici Litije na Dolenjskem. Tu je živel 38 let in zapuška ženo, tri sinove in hčer, v Detroitu pa sestro.

Se en nov grob v Coloradu
Delagua, Colo. — Dne 4. jan. je tu umrla hčerka Valentina Udoviča, zapisnikarja društva 201 SNPJ. Bolehala je osem dni za srčno hibo in bila je članica SNPJA in JSKJ.

Mnogo mrtvih v Penni
Forest City, Pa. — Dne 25. decembra je v tej naselbini umrl Frank Zigon iz Borovnice, ki zapuška ženo in več otrok. — Dne 5. januarja je umrl Frank Rižner iz Ajdovce na Dolenjskem, ki zapuška ženo in odrasle otroke. — Pred kratkim je tu umrl Frank Erjavac od St. Vida na Dolenjskem, ki tudi zapuška ženo in odrasle otroke; dalje John Omahen od Stične na Dolenjskem, ki je bil samski in v Ameriki je živel 31 let.

Predavanje v New Yorku
New York. — Dne 4. t. m. je pred člani Slavic Group of the Modern League Association of America predaval mladi Anthony Klančar iz Clevelanda o jugoslovanski literaturi.

Trije francoski letalci se ubili

Brest, Francija, 14. jan. — Trije francoski vojaški letalci so se ubili, eden pa je bil ranjen, ko je letalo treščilo na tla v bližini tega mesta in se razbilo.

ROOSEVELT OPOZARJA NA VOJNO NEVARNOST

Kongres naj dovoli dodatno vsoto za oboroževanje

TRISTO MILIJONOV ZA BOJNA LETALA

Washington, D. C., 14. jan. — Predsednik Roosevelt je v posebni poslanici pozval kongres, naj dovoli dodatno vsoto \$552,000,000 za oboroževanje, da se ojači narodna obramba proti morebitnemu napadu s strani diktatorskih držav. Skupna vsota, ki bo potrošena v tem letu za ojačanje ameriške oborožene sile, če o kongresu odobri Rooseveltov program, znaša \$1,661,000,000.

Voditelj demokratske stranke so pozdravili poslanico, v kateri je Roosevelt orisal svoj program in pozval kongres, naj ga prične takoj izvajati. Republikanci so sprejeli poslanico na znanje, zaeno pa so izrazili dvom, da Združenim državam preti nevarnost zunanjega napada.

"Zdi se mi, da Ameriki ne preti nevarnost napada, čeprav Roosevelt trdi drugače v svoji poslanici," je dejal Arthur H. Vandenberg, republikanski senator iz Michiganu. "Previdna znanja politika je najboljša obramba Amerike. Mi se ne smemo vtikati v zadeve in konflikte drugih držav in a tem se bomo izognili vojni. Rooseveltovo priporočilo moramo kljub temu upoštevati."

Republikanski kongresnik Fish iz New Yorka je dejal, "da Roosevelt ni omenil v svoji poslanici, katere država namerava napasti Ameriko. Nobeno letalo še ni bilo iznajdeno, ki bi lahko bombardiralo ameriška mesta z evropskih in drugih zunanjih baz."

Roosevelt je v svoji poslanici priporočil gradnjo 3000 novih bojnih letal, ki bi stala tristo milijonov dolarjev. Ostala vsota naj bi šla za gradnjo bojnih ladij in ojačanje oborožene sile na suhem. Predsednik je opozoril kongres, da Amerika ni bila pripravljena na vojno po napovedi vojne Nemčiji pred dvajsetimi leti in se je morala več kot eno leto zanašati na zaščito armad bivših zavezniških držav. Take zaščite ne bi dobila v slučaju nove vojne v Evropi.

Poravnava spora med rudarji

Skupna konferenca sklicana

Harrisburg, Ill., 14. jan. — Prvi poskus, ki naj bi poravnal šestletni konflikt med rudarji v Illinoisu, ki so organizirani v Lewisovi uniji UMWA in progresivni rudarski uniji, je bil storjen, ko sta se obe grupi izreklji za sklicanje konference, na kateri bo diskuzija o končanju spora. Konferenca se bo pričela 22. januarja v Herrinu.

G. R. Price, predsednik krajevne unije UMWA, je naznanil sprejetje resolucije na sestanku delegatov obeh v konfliktu zavezojevalnih grup, ki naglašajo potrebo enotne fronte organiziranih rudarjev v Illinoisu. Progresivna rudarska unija je včlanjena v Ameriški delavski federacijo.

Price je dejal, da so delegatje na tem sestanku izjavili, da se strinjajo z deklaracijo Toma Mooneyja, slovitega delavskega voditelja, ki je podal po izpustitvi iz kalifornijske jetnišnice in v kateri je poudaril, "da je delavska sila v enotni delavski fronti."

PROSVETA

THE ENLIGHTENMENT

GLASILO IN LASTNINA SLOVENSKE NARODNE

PODPORNE JEDNOTE

Organ of and published by the Slovene National Benefit Society

Narodna in Zdravstvena (Ivan Čiglar) in Kanado \$4.00 na leto, \$3.00 na pol leta, \$1.50 na štiri leta; na Chicago in Chicago \$7.50 na leto, \$6.00 na pol leta; na Los Angeles \$9.00.

Subscription rates for the United States (except Chicago) and Canada \$4.00 per year, Chicago and Canada \$7.50 per year, foreign countries \$9.00 per year.

Člani oglasov po dogovoru. — Rokopisi dopisov in manjših člankov se ne vračajo. Rokopisi literarne vsebine (črtice, povesti, drame, pesmi itd.) se vračajo poštom, če so poslani, če pa ne, se ne vračajo.

Advertising rates on agreement. — Manuscripts of communications and unsolicited articles will not be returned. Other manuscripts, such as stories, plays, poems, etc., will be returned to sender only when accompanied by self-addressed and stamped envelope.

Naslov na vas, kar ima slika s kletom

PROSVETA

1837-39 St. Lawrence Ave., Chicago, Illinois

MEMBER OF THE FEDERATED PRESS

Delom v obsepuje na primer (July 21, 1939), poleg vsakega imena se naštevajo pomeni, da vam je s tem delom postalo znano. Posvetilo je pravilno, da se vsa leta ne ustavi.

Glasovi iz naselbin

Razne vesti iz Bridgeporta

Bridgeport, O. — V nedeljo dne 8. januarja smo šli jaz, društveni tajnik in še par drugih članov in članice na obisk najstarejšega člana društva 13 SN-PJ Josepha Princea v Duncanwood, O., kjer živi pri svoji hčerki. Na društveni seji je bilo poročano, da je precej slab, zato je bil ta obisk uradnega značaja. Princea je zadeli mrtvoud že pred več kot letom dni, vsled česar je v resnici velik revež. Odpovedala mu je roka in obe nogi, odrekla sta mu govor in spomin. Govoril tako, da ga le težko razumeš. Našega obiska je bil vesel, da so mu solze tekale, vendar pa nas ni spoznal, čeprav smo bili skupaj leta in leta. Tudi ni še veliko let, ko nas je zapustil. Star je 77 let, toda živi lahko še dalj časa, ker ima zdravo srce in tudi ni bil še nikoli prej hudo bolan. Žena mu je že pred več leti umrla, otroci so se pa razšli, tako da zdaj živi 21 milj od nas. Kar pretreslo me je, ko sem ga videl in ko sem se spomnil, kakšen korenjak je bil prej.

Nazaj grede smo šli obiskat Naceta Ziembergerja na Piney Fork. Tudi on je bil vesel našega prihoda. Prišel je ravno s seje društva SN-PJ. Razkazal nam je svojo vilo in seveda tudi svojo novo peč, pri kateri se tišči ob mraznih dnevih. Toda tisti dan je bil kot pomladanski. Razkazal nam je tudi bogato zbirko raznih knjig, časopisov in slik iz starega kraja in od tukaj. Se razume, da je zbirka delavskega značaja. Prinesel je tudi liter Estetove kapljice iz Clevelanda, da, da imel bolj alabe odjemalce, posebno pri meni, tajniku in najinima soprogama. Dobili pa smo pomoč. Potem smo šli še k društvenemu tajniku Franku Završniku, katerega pa ni bilo doma. Tudi tam smo bili deležni postrežbe od njegove prijazne soproge. Ker pa me je moj poseben ideal na delo, smo se morali posloviti. Završnik je prišel domov ravno, ko smo odhajali in smo si le segli v roko.

Na Piney Forku je velik rov Hanna Coal Co. Sedaj obratuje štiri dni na teden in je prenapolnjen s premogom. Rov je popolnoma moderniziran, sami stroji, delo pa težko in naporno.

Tom Mooney je torej končno prost! New Leader piše, da so komunisti tja poslali Roberta Minorja, enega glavnih voditeljev, da ga pridobi za komunistično stvar. List zaključuje: Tom, bodi previden. Jaz se popolnoma strinjam s tem. Mooney ima sedaj veliko priložnost, da dela za združenje delavske mase, kar je tudi obljubil, ko je bil izpuščen na svobodo. Ne bo pa imel uspeha, če se pridruži komunistom ali socialistom. To pravim, čeprav sam spadam k socialistični stranki, vseeno pa vidim v tem slučaju, da je najbolje za Mooneyja kot tudi za delavstvo, da se on ne udejnva nobeni skupini ali frakciji.

Lahko smo veseli, ker smo vsa ta leta kolektali in darovali

za oprostitev Toma Mooneyja. Naše delo in naše žrtve niso bile zaman. Mooney je danes važna oseba v tej deželi in lahko mnogo stori za združenje obeh unijskih frakcij, ADF in CIO. Vsi smo imeli zavest, da je bil nedolžen in pošten. In ako se bo posvetil delu za združenje, bo imel tudi uspeh. Najbolje bi bilo, ako bi se Green in Lewis umaknila, vodstvo pa prevzel Mooney, potem bi delavstvo v resnici prišlo v pravo smer. Upajmo, da oprostitev Mooneyja prinese delavstvu prave smernice, kot to zahtevajo interesi poštenega delavskega gibanja.

Kakšne delavske voditelje imamo danes, je razvidno iz poročila v Socialist Callu o rudarski situaciji v Illinoisu. Krajevna unija št. 1 PMA v Gillespiju je pričela z akcijo za skupni nastop vseh illinoiskih rudarjev, PMA in UMWA, pri pogajanjih za novo kolektivno pogodbo. Le na ta način bi si premogarji mogli izboljšati svoj položaj. V ta namen bi se v Benldu vršila skupna konferenca, na kateri bi rudarji obeh frakcij razpravljali o prečnem vprašanju glede strojev, ki mečejo rudarje na cesto. To naj bi bil začetek za skupno pogajanje obeh rudarskih frakcij z operatorji za novo pogodbo. Sedanja pogodba poteče 1. aprila.

Predsednik 12. distrikta UMWA Ray Edmundson je pozdravil ta korak. Rekel je, da je čas, da se premogarji združijo in sprejedo, da v skupnosti se bo dalo kaj doseči. Predsednik PWA Joe Ozanich je pa rekel, da on in njegovi kolegi ne marajo imeti obnega opravka z UMWA. Ozanich se je izrekel proti vsaki skupni konferenci rudarjev.

Iz tega se razvidi, da je Ozanich več za osebne ambicije kot za koristi premogarjev. Tudi pri UMWA je treba preuštati. Ampak pri vsem tem se vidi, zakaj rudarji nečesto iti od UMWA k PMA; pač pa lahko vidi, da čim večja je organizacija, tem več se lahko doseže. Mogoče Lewis ni pravi voditelj, ampak Ozanich se je še dosti slabše izkazal. Svoje organizatorje pošilja v vse države, kjer imajo rudarji svojo organizacijo UMWA. Toda od sedaj se ni dosegel nobenega rezultata, čeprav je ADF, ki financira to kampanjo proti UMWA, potrošila že veliko denarja. Toda ta korak, ki ga je zadnjič zavzel v Illinoisu, bo še bolj škodoval njegovemu ugledu in morala članstva PMA bo padla.

Nedavno sem apeliral na rojake, doma od Soče na Primorskem, ako bi mogli zbrati kakšne prispevke za pomoč Kravanjevi družini v Soči, kjer ji je požar vse uničil. Družina si je rešila le golo življenje, sina pa je ošlepiel šrapnel. Žena ima tukaj na Glencoe brata Johna in Toneta Kravanjo, ki sta žrtvovalec, kar sta mogla, posebno Tone je dal, kar je mogel, ampak so samo v slabem položaju. Naš

soc. klub je dal \$5. To je vse, kar smo prejeli na tisti apel. Apellamo ponovno na dobra arca soških rojakov za pomoč tej družini. Sočanov je precej v Detroitu, Pennsylvaniji in po drugih državah. Ako bi hotel kdo kaj prispevati, naj pošlje na spodnji naslov in bo vse na pravo mesto oddano, imena darovalcev pa-priobčena. Prošnja je bila priobčena tudi v Proletareu.

Kot je razvidno, je mnogo zanimanja za filme SN-PJ, katere bo naše društvo 13 predvajalo v soboto dne 25. marca. Pričakuje mo velike udeležbe. Ko sem hodil po nasebinah z Družinskimi kolektarji, so me rojaki vpraševali, kdaj bomo dobili nove filme, jednote in me zagotavljali, da takrat bodo gotovo prišli. Takrat se nismo imeli definitivnega datuma. Na 25. marca bo tukaj torej imel vsako priliko, da jih vidi.

Čital sem dopis Pavle Glogovske glede bivšega člana SN-PJ Johna Klančnika, ki se nahaja v bolnišnici v Columbusu, O. Pisala je, da jo je prosil, da bi mu pomagali, da bi prišel iz bolnišnice. Tudi jaz sem prejel dopis od njega, toda po vsebini je razvidno, da je bolje, če se nekaj časa v bolnišnici, da ozdravi. Zdal bi bil vsakemu le v nadejo in bojazen, kdorkoli bi ga ven vzel. Mislim, da se njegovi sorodniki tega zavedajo. Kaj pa naj bi počel zunaj? Dela bi ne dobil nikjer, ne privatno ne pri WPA, ker je samec. In sorodniki so sami brezposelni, še sami sebe komaj vzdržujejo. Potovanje v staro domovino za zopet stane denar. Je res kočljivo vprašanje, zraven pa še obžalovanja vredno. Fanta so ugonobile prohibicija, alaba pljača in vojna. Je v resnici revež, toda je vprašanje odgovornosti, katero je težko prevzeti. In ker so mu sorodniki naročili Prosveto, bo to sam čital. Jaz mu ključem: Jakob, počakaj še malo, imej nekoliko potrpljenja, kar bo bolje zate in za druge. Ko bo prišel čas, bomo ali bodo že prišli po tebe.

Joseph Snoy.

(RFD 1, Box 7, Bridgeport, O.)

Usoda trpina

Herminie, Pa. — Dne 7. januarja smo zakopali zopet enega dobrega družinstva, Josepha Komaca iz Cheswicka. Pokopan je bil na pokopališču pri Harwicku, kjer je v rovu prišel ob življenje. Dne 4. januarja ga je zasula plast kamenja, ko se je nad njim udri strop. Vzelo je menda več kot poldrugo uro predno so ga izkopali. Zdrbljenje je imel vse kosti po vsem životu in tudi glavo. Njegov tovariš, s katerim sta skupaj delala, se je rešil, toda ne on. Na tisti strani, na kateri je delal, so mu bile menda na potu kare ali vozički, vsled česar je skočil na drugo stran v — past.

Pokojni je bil pokopan civilno. Imel je veličasten pogreb, kar je znamenje, da je bil zelo priljubljen pri članih vseh društev in drugih organizacij. Spadal je k trem društvom — SN-PJ, SSPZ in WS & DBF (nemško), kakor tudi k rudarski uniji. Na pokopališču so govorili uradniki vseh društev in rudarske unije — Anton Klemenčič, Kastelec iz Oakmonta, Schneider iz Russelltona, Jerich iz Acimetoni in zastopnik unije iz Harwicka.

Star je bil 52 let in zapušča vdovo, hčer in sina, oba že poročena. Joe si je ravno v prošlem letu kupil lastni dom, ampak ni mu bilo dano dolgo živeti v njem. Tak je pač železni zakon narave. Doma je bil iz Soče pri Boveu, v Ameriko je prišel pred vojno in je živel več let v naši nasebini, mislim, da do leta 1924. Družini moje simpatije.

Ob tej priliki se moram spomniti tudi pokojnega Skerla iz Moon Runa. V tej nasebini sicer še nisem bil, toda opazil sem Yeralov dopis o njegovi smrti. Tudi Skerl je bil dober družbenik in napreden delavec. Kakor Komac, je tudi on premislil prerano. Tudi tej družini izrekam moje simpatije. — Rojaki, vpišite se v SN-PJ, ker nesreča nikoli ne miruje.

Anton Zornik.

Se o Komacovi smrti

Cheswick, Pa. — Ze precej časa se nisem oglasil v Prosveti in tudi nihče drugi se ne iz te nasebine, čeprav je tukaj veliko Slovencev, ki so naprednega mišljenja. Imamo slovenski klub, v katerem se najraje shajamo ob nedeljah in včasih katero zapojemo in tudi zaplesamo kakšno polko. Z godbo nas zabava naš muzikant Škufca, ki dobro igra na harmoniko. Včasih se ustavi tudi pri meni, samo piti ne more. Za božične praznike se je tukaj oglasil tudi Zidanšek, ki je pobral tiste zajete klobase in tudi od srne jih je dobil. Ne vem, zakaj ga kritizira Nace iz Ohia. Jaz mislim, da bi se takšnih stvari nihče ne branil. Le potolažita se starčka, saj bo še vse dobro.

Poročati moram žalostno vest, da smo izgubili našega dobrega sobrata Joeva Komaca. Na 4. januarja je šel zdrav na delo v Harwick, toda se ni več vrnil. Zdelo ga je nesreča, ko se je nad njim utrgala plast kamna in ga na mestu ubila. Težko ga bomo pogrešali, ker je bil zelo aktiven za društva. Dejal je tudi za združitev treh društev — št. 586, 419 in 472. Bil je tudi ustanovitelj slovenskega kluba. Da je bil res priljubljen, je pokazal njegov pogreb. Spadal je k trem društvom in k rudarski uniji 524 v Harwicku. Bil je tudi vniš lovec in rad hodil na lov. Tudi sportni klub mu je položil lep venec v spomin. Pogrešali ga bomo povsod. Naj mu bo lahka ameriška zemlja, njegovi družini pa naše sožalje.

Anton Klemenčič.

Kaj pravi španski prostovoljec

Gilbert, Minn. — Hudi val mraza, ki nas je obel takoj po božiču, se ni dolgo mudil v Minesoti. Zdrvel je proti vzhodu, da se tam malo ohladi. Za njim je prišel topli južni veter, tako da se je 4. januarja vsul dež kot v poletju, kar je tukaj nekaj nenavadnega.

Pravega dela tukaj ni in večinoma vsi delajo pri WPA. Toda to je le bomo življenje, o katerem se nič ne ve, koliko časa bo še trajalo. Imamo pa različne klube, kjer se v zimskem času večkrat snidemo in se kaj pogovorimo o delavskih razmerah. Toda tudi za to je bolj slabo zanimanje.

Na enem takem sestanku sem imel priliko poslušati govornika Johna Snyderja (kolikor je meni znano, si je ime izpremenil iz Znidarja), ki se je nekaj dni prej vrnil iz Španije, kjer se je boril za delavsko pravico 16 mesecev, štiri mesece pa vežbal in je bil torej v Španiji 20 mesecev. Boriti se celih 16 mesecev na fronti, ni dvoma, da bi fant ne imel dosti za povedati. Ko je s svojim govorom končal, so mu bila stavljena razna vprašanja, na katera je gladko odgovarjal. Naj jih nekaj navedem.

Vprašanje: Nedavno sem v časopisu čital, da je več španskega ljudstva na lojalistični kot na Francovi strani, čeprav imajo lojalisti komaj eno tretjino ozemlja v svojih rokah.

Odgovor: To je resnica. Špansko ljudstvo noče biti pod Francos. Kadar so fašisti v premoči in se morajo lojalisti umakniti, se z njimi umika tudi civilno prebivalstvo. Kmetje pustijo živino, sploh vse, kar ne morejo vzeti s sabo in se umaknejo z vojaški vred.

Vprašanje: Kakšne narodno

(Dolje na 3. strani.)

Tajni fondi bioše avstrijske vlade

Dunajska kriminalna policija je po več tedenski težavni preiskavi zaključila uradno postopanje, ki je odkrilo baje pomeverbe največjega sloga v bivšem avstrijskem zveznem kancelarskem uradu. Ta urad je imel na razpolago skrivne fondе, ki so jih dotirali letno s sedem do deset milijonov šilingov. Upravljal jih je ves čas ministerialni svetnik v pokoj Benjamin Schier, ki so ga najprvo osumili nekaterih manjših nerednosti. Ko so začeli te nerednosti preiskovati, so počasi odkrili malverzacije v neprimerno večjem obsegu in so na tej podlagi aretirali Schiera samega ter devet drugih oseb.

Fondi so bili namenjeni v prvi vrsti za dobrodelne in uradne namene, kakor pa je pokazala preiskava, so šli vsako leto stotisoči šilingov za politične namene, podpiranje oboroženih patriotskih organizacij, za podkupovanje domačih in inostranih časnikov, a tudi za podpiranje zasebnikov in zasebnih podjetij, ki so bila Schieru in njegovim na arcu.

Iz tiskovnega fonda sta si določala n. pr. vsak mesec izredno visoke vsote Schier sam in bivši vodja zvezne tiskovne službe Eduard Ludwig, vpisli teh dotacij pa so skrajno nepopolni. Tisti, ki so razpolagali s tajnimi skladi, so imeli lahko delo, kajti vsakomesečni pregledi računov so bili zelo površni in dokazila zlasti iz tiskovnega fonda so se po bežnem pregledu uničevala.

Preiskava je med drugim ugotovila, da je šlo vsak mesec po odredbi kancelarja Schusch-nigga na neko bruseljsko banko preko neke holandske 20,000 za Otona Habsburškega. Znatne vsote so dobivali stalno tudi Coudenhove-Calergi, ustanovitelj panevropskega gibanja in zastopniki drugih podobnih gibanj. Iz javnih sredstev je Schier ponovno financiral zasebna podjetja, tako je dajal izdajatelju časnikov dr. Leu Fleischerju posojila od skupnega zneska 170,000 šilingov, o katerih ni ugotovljeno, da bi jih Fleischer redno vrnil.

S svojo tajnico Hermine Drzmisekovo je imel Schier dvajset let ljubavno razmerje in ji je dajal bogate darove, ki so izvirali nedvomno iz pomeverjenega uradnega denarja. Tako ji je dajal vsak mesec visoke vsote in za njeno "preskrbo" ji je daroval vrednostne papirje v nominalni vrednosti kakšnih 94,000 šilingov. On sam je imel precej veselo življenje. Tako je bil "predsednik" nekega omizja, ki se je stalno sestajalo in pri teh sestankih je redno plačeval zapitek za vso družbo dvajsetih do petindvajsetih oseb. Svojemu knjigovodni vladnemu svetniku Viktorju Hanischu, je dajal iz skladov, ki jih je upravljal, mesečne dolo-klade in znatne remuneracije, a še na dan, ko so narodni socialisti prevzeli vladu v Avstriji, mu je nakazal za slovo 20,000 šilingov.

To so nekateri očitki, zavoljo katerih se bo moral Schier s svojimi sodelavci zagovarjati pred sodiščem. Posnemamo jih po dunajskih listih in izrečno pripominjamo, da temu viru prepuščamo vso odgovornost za njih resničnost.

Ljudje postajajo večji

Londonski zavod za antropologijo poroča o eksperimentu, ki so ga izvršili njegovi sodelavci in iz katerega je razvidno, da postajajo ljudje večji.

S pregledom 70,000 družin so ugotovili, da so sinovi v 90 odstotkih vseh primerov večji od očetov. Iz tega bi bilo sklepati, da rase tudi človeštvo sploh, posebno še, ker poročajo o stilih ugotovitvah tudi iz drugih dežel. Zanimivo je, da je rezultat povsod isti: v devetih izmed desetih primerov rasejo sinovi očetom "čez glavo", in sicer v pravem pomenu besede. Neki antropologi sklepajo iz tega, da se blizimo "dobi velikanov". Seveda pa je ta razvoj zelo počasen in smo še daleč od te dobe.

Pred dvajsetimi leti

(Iz Prosvete, 16. januarja 1919)

Domače vesti. Ustanovil se je Jugoslovanski pomožni odbor (Jugoslav Relief Committee), v katerem so zastopniki Slovenci, Hrvatje in Srbi. Slovenci zastopajo Vincenc Calkar, Walter Predović in Francis Jager. Odbor bo deloval za oskrbo revežev v starem kraju.

Delavske vesti. Generalne stavke so izbruh-nile v več republikah Južne Amerike. Čez 2000 delavcev aretiranih v Argentini.

Po svetovni vojni. Spartakovska revolta v Nemčiji je bila strta. Ebertova vlada je z izjemnim stanjem strogo nastopila proti izrednikom. Liebknecht in ostali voditelji so se poskrili.

Sovjetska Rusija. Iz Londona, poročajo, da ruske boljševiške čete prodirajo od Vilne proti Varšavi.

(Dolje iz prve kolone.)

co sodnika? Ali bi ne bila to negacija demokracije?

Spet se vrnemo k našemu staremu izhodišču: izobrazba! Ako je ameriško ljudstvo toliko izobraženo, da hoče pošteno demokracijo, to zamaž butala vanj vsaka totalitarna propaganda! Zamaž se bodo držali naciji, fašisti, zakrlinkani komunisti! Če pa večina ni izobražena, če ne ve, česa ji je treba, če ji je vseeno, potem —

Pereče vprašanje

Unija za civilne svobodščine je v konfliktu z demokratičnimi socialisti v New Yorku (organizirani v Social Democratic Federation) zaradi zelo važnega vprašanja. Gre namreč za vprašanje: Ali spada nacijska propaganda v Združenih državah proti "nearijskim" rasam in proti demokraciji sploh v okvir svobode tiska in govora, ki je zajamčena v ameriški ustavi?

Tukaj trčimo ob temeljni kamen civilnih svobodščin, ki so podlaga pravi demokraciji — in čim bolj se oglašajo zahteva, da Amerika reši zase to najnuj vprašanje. To se pravi, da ga reši ameriška demokracija oziroma oni, ki resno zagovarjajo demokratska načela kot taktiko in cilj.

Nihče ne more očitati Uniji za civilne svobodščine, da ni demokratska organizacija. Ameriški reaktorji jo sicer dolže, da so njeni glavni voditelji pod komunističnim vplivom. Reaktorji kajpada pravijo, da je tudi predsednik Roosevelt v nekaterim člani svojega kabineta vred pod komunističnim vplivom!

Kongresnik Martin Dies, ki je minulo poletje preiskaval neameriške aktivnosti, je rad pri-sluhnil reaktorjem in djal je tudi Unijo za civilne svobodščine na rešet. V svojem poročilu novemu kongresu pa Dies pravi, da ni dokazov, da bi bila Unija za civilne svobodščine na splošno pod komunističnim vplivom, vendar je zelo kritičen napram njenemu predsedniku Rogerju Baldwinu, ki je pred nekaj leti rekel, da dolžnost njegove organizacije je, da brani vsakogar, tudi najbolj robanega komunisti, ki poziva na nasilno strogolavljenje ameriške vlade. Baldwin pravi, da svoboda govora vključuje tudi to — in sklicuje se na Lincoln.

Baldwin pa je zadnje čase šel dalje in brani tudi fašiste, zlasti nemške nacije, da svoboda govora in tiska velja tudi za njih. Po njegovem prizadevanju je Unija za civilne svobodščine že v več primerih protestirala proti policiji, ki je nastopila v New Yorku in drugih mestih na vzhodu proti divji nacijski propagandi. Pred kratkim se je Baldwin potegnil za nacijskega agitatorja Ferdinanda Hepperleja, tiskarja, ki je bil v West New Yorku, N. J., aretirani zaradi tiskanja zlobnih antisemit-skih lepakov. Baldwin je šel celo tako daleč, da je voditeljem nemško-nacijskega Bunda v New Yorku dovolil, da so sklicali protestni shod in izrabili njegovo ime za ta shod, ki ga on odobrava, češ, da je v obrambo civilnih svobodščin!

In tu je prišel konflikt med demokratičnimi socialisti in Baldwinom. The New Leader, newyorško glasilo socialnih demokratov, je na stališču, da je Baldwin prekoračil mejo vsake zdrave logike. Ameriška ustava, ki daje civilne svobodščine, nikjer ne pravi, da sme vsakdo govoriti ali tiskati absolutno vse, kar se mu poljubi; ustava določa, da kongres s posebnimi zakoni definira meje govorne in tiskovne svobode.

Jasno je torej, da ima ta svoboda svoje meje. Absolutna, neomejena svoboda bi bila največja absurdnost, ki logično mora voditi čim prej do lastnega uničenja. Demokracija, ki dopušča, da jo lahko vsakdo obreca po mili volji in jo zadavi, kadar se mu zljubi — pač ne zasluži drugega. Demokracija more eksistirati le med odraslimi ljudmi zdravega razuma. Otroci, norec in zločinci nimajo nikjer civilnih svobodščin.

Govorna in tiskovna propaganda, ki je v službi tujezemskih diktatorjev, se pač ne vodi v Ameriki zaradi govorjenja in tiskanja, temveč ima definitiven namen — in tu mora Baldwin videti mejo. Namen te propagande je u-vedba tujezemske diktature v Ameriki in uničenje lastnih svobodščin, ki jih Baldwin tako go-roče brani. Tu mora biti meja za civilno svobodo!

To je stališče newyorških socialnih demokra-tov napram Uniji civilnih svobodščin. Stališče je zares težavno. Vprašanje je, kdo bo sodnik glede meje. V teoriji odločuje večina, toda v praksi je večina — nevedna, razcepljena in neodločna. Ameriška reakcija — politična, ekonomska in cerkvena — je že postavila mejo: ona hoče biti sodnik in večina se naj gre solit! Ali naj posamezne demokratske skupine posnemajo reakcijo in sebastijo pravi-

(Dolje v sodni koloni.)

Prizor ob otvoritvi zasedanja 76. kongresa.

Letala govore in poslušajo

Za varnost zračnega prometa zlasti pri odletu in pristajanju letal so potrebne obsežne varnostne naprave. Danes so vsa moderna letališča opremljena z radio napravami za oddajo, sprejem, določevanje smeri ter za vodenje letala v megli in temi. Med temi napravami in letali v zraku se neprestano ustvarjajo nevidne zveze, ki jednake ptiče vrtno vodijo od pristajališča do pristajališča. Letališča nenehoma oddajajo navodila, poslušajo, dele svarila in nudijo na ta način letalom pri njih kretanju tisto varnost, na kateri se je zračni promet razvil do današnje popolnosti.

Za primer moderno opremljenega letališča vzemimo aerodrom Budaörs južno od Budimpešte. To letališče je danes morda najmodernejše v Evropi, kjer se križajo mnoge važne zračne proge. Tu pristajajo letala iz Berlina, Prage, Dunaja, Monakovega, Londona, Curliha, Pariza, Beograda, Aten, Sofije, Bukareste, Varšave, Amsterdam, Batavije itd. Budaörs spada med glavne prehodne postaje v zračnem prometu na Balkan in v Orient, za zveze med severno, srednjo in južno Evropo ter vobče za vse dežele južnovzhodne Evrope. Na tem letališču so bile lani montirane najmodernejše radio in signalne naprave, kar jih je danes v Evropi.

Za pristajanje letal v megli, v temi in vobče ob vremenu, ko se slabo vidi, je letalom vseh linij na razpolago "radio vodilo", ako so seveda opremljena s primernimi sprejemnimi napravami. Čim se letalo približa letališču nekako na razdaljo 30 km, se lahko točno ugotovi svojo pozicijo. Od tod naprej zaide letalo v tako imenovani vodilni žarek, to je v tesno povezan snop radio valov dolžine 9 m. Dokler leti v smeri tega žarka, ki ga varno popelje do letališča, sliši pilot v slušalkah svojega sprejemnika enakomeren, nikoli prekinjen zvok. Ko se po tem žarku približa letališču na razdaljo 3 km, preleti najprvo predsignal, ki mu ga da spet posebnega kratkovalovna postaja, potem pa 350 m pred letališčem glavni signal, za katerim se lahko prične spuščati na letališče. Posebne kontrole naprave kažejo obratnemu osebju na letališču, ali deluje vodilna naprava v redu ali ne.

Oddajne postaje, na katerih temelji vodilna naprava za pristajanje, so postavljene nekako 2 km proč od letališča in so s posebnimi kablji priključene na kontrolno poslopje na aerodromu. Sistem različnih anten, na katerih delujejo te postaje, je razporejen med tremi 40 m visokimi stolpi. Stiri oddajne postaje služijo telefonskim in telegrafskim zvezam med letališčem in letali v zraku. Med njimi je najprvo razmeroma močna oddajna postaja z energijo 1.5 kilovata, ki obratuje na valovih med 500 in 3000 m ter služi v prvi vrsti za zvezo z letali. Manjša, 500-vatna postaja na valovih med 300 in 3000 posreduje promet med posameznimi letališči. Za oddajo vremenskih poročil skrbi 200-vatna postaja na valovih 580 do 2700 m. Z enako energijo obratuje tudi kratko valovni oddajnik, 30 do 100 m, ki služi za promet z zelo oddaljenimi letališči. Ta oddajnik obratuje ob slabem vremenu skupaj z glavnim oddajnikom in razširja isto besedilo.

Vse oddajne postaje se upravljajo iz glavnega radio-poslopja na letališču. Za sprejem služi v prvi vrsti šeststo sprejemnih aparatov, ki obsežajo vse valovno območje od 14 do 20.000 m. Sprejemniki so urejeni za sprejem na poslušal ali se pa lahko priključijo na posebne pisalne aparate. Za neposredno varnostno službo, za vodenje letal v megli in temi služijo spet drugi radio oddajniki in sprejemniki, ki obratujejo neprekinjeno in, je samo od poleta bližajočega se letala odvisno ali se jih poslužuje ali ne, ali pa omogočijo letalu

orientacijo le v primeru, da pilot brezlično povpraša na letališču za svojo pozicijo. Čim na letališču ugotove, kje je letalo trenutno, mu s pomočjo opisanih oddajnikov nemudoma sporoče. Aparati za določevanje smeri so napravljeni po najmodernejših izkustvih tako, da se do kraja izloči tako imenovani nočni efekt, ki je bil včasih kriv, da se zlasti ob mraku in ob zori pozicija letala ni mogla pravilno določiti.

Z opisanimi varnostnimi in signalnimi napravami je letališče Budaörs nekakšen zasutek zračne postaje bodočnosti, nekako v tisti dovršenosti, kakor so bile železniške postaje v drugi polovici preteklega stoletja.

—t.č.

Nastajanje gorovij v laboratoriju

Na vseučilišču v Wuerzburgu imajo laboratorij za eksperimentalno raziskovanje pokrajinskih oblik. V tej svojevredni znanstveni delavnici opravljajo vse poskuse, ki naj pokažejo, kako jih različni vplivi spreminjajo, kakor spreminjajo lice vsake pokrajine.

Pokrajine zemlje niso nič trdnega in nespremenljivega. Tisoč let jih neprestano preoblikuje. Tega preoblikovanja, ki se dogaja silno počasi, človeško oko ne opazi in tako ne more tudi geolog neposredno opazovati učinkov vseh teh sil, ki gorovja ustvarjajo in jih odnašajo. Pred seboj ima vedno le končni uspeh. Zato je znanost vedno iskala poti in pripomočkov, ki bi ji to delovanje ponazorili ter ji dali možnost, da različe njegove zakonitosti. Temu namenu rabi laboratorij za eksperimentalno raziskovanje pokrajinskih oblik.

Med naravnimi silami, ki sodelujejo pri nastajanju in uničevanju pokrajinskih oblik, je imenovati pred vsem fizikalno in kemično preprevanje, izpiranje po dežju in zlasti tudi gorovorne sile v notranjosti zemlje. V laboratoriju je treba doseči skupno učinkovanje vseh teh sil. Treba je bilo mnogo početnih poskusov, preden so premagali tehnične težave, ki se takšnim eksperimentom postavljajo na pot. Pred vsem so morali poiskati primeren material za posnemanje pokrajinskih oblik. Če eksperimentiramo z gorovji, ki so 50.000 krat manjše nego v naravi, je treba vzeti tudi material, ki je 50.000 krat manj trden nego granit, peščenec, skriljavec itd. Treba pa je bilo obenem dobiti material, ki ga v isti obliki nahajamo tudi na prostem. Z morskim peskom so zato premešali fino zdrobljene in z vodo pomešane kamnate sipe ali ilovnato blato. Če podvržemo takšno blato geološkim gibanjem, nastanejo vsakovrstne gorske oblike, gube, razpoke, premiki plasti in druge geološke tvorbe.

Na zelo učinkovit in naraven način je uspelo v laboratoriju posneti izravnavo pokrajine po

preprevanju in odnašanju. Ponorili so tudi razvoj posebnih pokrajinskih oblik, kakor pokrajine v stopničastih plasteh. S takšnimi poskusi so spoznali, da se v naravi marsikaj drugače dogaja, nego so menili nekoč. V laboratoriju so tudi prvi spoznali pogoje, v katerih nastajajo zemeljske piramide in delte. Potek poedinih poskusov, ki jim vnaprej ni videti rezultata, v vseh fazah skrbno opazujejo, rišejo in fotografirajo. Kaj to pomeni, si lahko predstavljamo, če zvedimo, da trajajo poedini poskusi tudi po več mesecev. Važno pa je zlasti še to, da potek teh poskusov s stisnjenim časom tudi filmajo, kajti takšni filmi predstavljajo potem dragoceno učilo za znanstveni naraščaj in za javnost.

—hs.

Velikanski svetilnik

Otok Ouessant, ležeč okoli 25 milj od Bresta, dobi v kratkem nov svetilnik. Ta nova stavba bo v Creachu nadomestila prejšnji majak, čigar žarki so v letu 1917 in 1918 tolikokrat spremlili prevoz ameriških čet v Francijo.

Novi svetilnik, ki si ga mogel obudovati na mednarodni razstavi v Parizu 1937, je skoro tako visok kot Arc de Triomphe de l'Etoile. Njegova svetilnost meri 500 milijonov sveč. Vsakih 10 sekund utegnejo mornarji na 80 km daleč opaziti za dve desetinki sekunde dva pramena.

Razumljivo je, da bo ta močstrovina francoske optike na znatno korist plovbe po Atlantiku. Otok Ouessant, imenovan "konec sveta," se tako obogati s prvovrstno privlačnostjo: najmočnejšim svetilnikom vsega sveta.

Naš ostrovec je imel nekaj pomena med vojno za ameriško nezavisnost. Ondi so negovali pomorske, ranjene med pomorsko bitko, katere izid je ostal neodločen in ki se je vršila v ouessantskih vodah med francoskimi in angleškimi ladjami 27. julija 1778.

—nk

Problemi priseljenca

Ima dva socialno-zasčitna listka

Vprašanje: Lani sem dobil Social Security Card, ali moje ime je bilo popačeno. Kasneje sem dobil drugo karto s svojim pravim imenom. Sel sem delat nazaj v delavnico, kjer sem znan pod popačenim imenom in tako rabim tam zopet prvo karto. Ali je kaj krivo v tem? Nisem še ameriški državljan.

Odgovor: Ni to nikak pregrešek proti zakonu, ali vaša raba dveh socialno-varnostnih listkov mora dovesti do zmešnjave in kdor bo na škodi, ste vi. Ostanite pri enem imenu, namreč pri onem, pod katerim boste naturalizirani. Ponesite zobe svoji karti na lokalno podružnico Social Security Boarda, tako da bodo tam spojili v enega vašo oba računa. To je jako važno, tako da se držijo popolen zapissek o vaših zasluhkih v svrhu starostnih pokojnin, do katerih boste nekega dne upravičen, kakor tudi radi vaših pravic do odškodnin v slučaju nezaposlenosti.—FLIS.

Glasovi iz naselbin

(Nadaljevanje s 2. strani.)
sti vojakov je največ na lojalistični strani?

Odgovor: Večinoma so Španci, prostovoljci pa smo bili iz 52 držav.

Vprašanje: Kako je bilo mogoče prijateljstvo med vami iz toliko različnih držav?

Odgovor: Od začetka ni bilo dosti prijaznosti med nami, končno pa smo prišli do zaključka, da se vsi skupaj borimo za demokracijo. Od tedaj nisem več opazil kakšnih nemirov med nami.

Vprašanje: Katere narodnosti vojakov je največ s Francozi?

Odgovor: Večinoma so Muri, Nemci in Italijani. Španci je prav malo. Franco ima pa še neke druge vrste Afrikance, ki imajo to vero, ako belemu človeku prezehejo vrat, imajo veliko zaslug pri Bogu. Maročani strašno sovražijo kristjane in jih grozno mučijo, če imajo priliko.

Vprašanje: Ali je resnica, da so tudi duhovni med lojalisti?

Odgovor: To je resnica; dosti duhovnov pomaga lojalistom na ta ali drugi način.

Vprašanje: Ali je res, da imajo komunisti kontrolo na lojalistični strani?

Odgovor: Seveda je tudi nekaj komunistov, ki pa nimajo nobene kontrole med lojalisti. Vsi skupaj smo imeli le eno željo: da čim prej zatremo fašističnega leva, ker drugače preti nevarnost tudi drugim državam.

Vprašanje: Ali je še upanje, da zmaga delavska stran?

Odgovor: Da, še je mogoče, samo če bodo dobili zadosti življenja; hrane zdaj večkrat primanjkuje.

John Snyder je še mlad fant, star okrog 23 let in sin slovenskih katoliških staršev. Rojen je bil v Crosbyju, Minn. Starši so že mrtvi. Oče je pred več leti izgubil življenje, ko je v rudnik udrla voda in zalila večje število rudarjev. Kmalu potem je umrla tudi mati za poškodbami, ki jih je dobila pri avtni nezgodi. Ima še dva živa brata.

Iz Snyderjeve govora sem posnel, da se mladi John še vedno zaveda, da je sin katoliških staršev. In kot tak se je boril 16 mesecev za delavske pravice brez strahu in čeprav pusti svoje mladostno življenje v španskih gorah. Razni listi in nekateri ljudje so ga pa zmerjali z — rdečim mesarjem in se lagali, da so šli v Španijo duhovnike morit. V nekem listu sem pa bral, da je bila v Madridu maša na božični večer o polnoči in torej niso vseh duhovnikov pomorili.

Kaj pa Franco, ki dan za dnevom bombardira civilno prebivalstvo in je pomoril že stotisoče nedolžnih otrok, žena in starekov, ki umirajo v strašnih mukah. Pri tem barbarstvu mu pomagajo Maročani, ki sovražijo kristjane, dalje Italijani in Nemci, ki zatirajo tudi katoličane. Pa bodo njegovi pristaši, med njimi doberšen del rimske hierarhije, še hinavsko trdili a svojim časopisjem vred, da se Franco bori za vero.

Mogoče bo kdo rekel, če je bil J. Snyder tako navdušen za demokracijo, zakaj pa ni ostal tam? Snyder je tudi to vprašanje pojasnil. Rekel je, da je bil

storjen dogovor z obema stranmi, da odpotujejo vse prostovoljce iz Španije. Lojalisti so se držali tega dogovora in odpustili mednarodno brigado. Fašisti tega niso storili. V Italijo se je na primer vrnilo nekaj tisoč izmučenih in ranjenih vojakov, v Španijo pa so pripeljali zdrave in spočite "prostovoljce".

Andrew Zagar, 61.

Kdo je socialen in kdo socialistično-političen

Besedi socialen in socialistično-političen delata danes v besedi in tisku marsikomu pregledivo. Ta trditve velja za splošnost. Če pomen obeh besed presojamo po pomenu in namenu, ki ga imata, lahko trdimo, da se obe prepogosto zlorabljata kot izraza najgrše demagogije in redkeje tudi kot izraz preproste naivnosti. Vsak demagog, ki hoče postati popularen, se kar cedi socialnosti in socialne politike v besedah, če pa pogledamo nanj ali na njegovo zasebno in javno delovanje, vidimo, da to ni v skladu z njegovim govorjenjem. Izgovarja se na neko podobno socialno čutnost drugih in na današnje razmere, ki ne dopuščajo socialnosti. S prijateno sramežljivostjo, vendar z vso odločnostjo pa poudarja, da se morajo tisti, ki čutijo socialne krivice, zaradi reda in višje misije, vendarle podvreči diktatu družbe ali disciplinarni demokraciji.

Socialnost je torej moderna fraza že skoraj za vso javnost in izgublja zaradi tega, ker se demagoško izrablja, svoj pravi pomen, kakor je idealen in resen.

Beseda socialen sicer ne pomeni nič drugega kakor beseda družaben. In kaj je še družaben? Družba je celota človeške družbe in družabno razmerje v tej družbi je takrat, če je ta družabna ali socialna, to je tak, da so vsem članom družbe zajamčene enake pravice do življenja. Taka družba bi bila socialna ali družabna, ker bi pazila na interese vseh družabnikov z enako pravičnostjo. O taki družbi bi lahko trdili, da je socialna, sicer pa ne.

Kaj pa je potem socialistična politika?

Ljubljanski "Trgovski list" hoče ločiti pojma socialen in socialistično-političen. V svojem dokazovanju pa je list dognal malo. Zakaj beseda "socialen" je nekonkretizirana teza, dočim je socialistična politika pozitivna postavka v javnem življenju, ki se konkretno bori za uresničitev socialnosti. Beseda socialen je danes v najboljšem pomenu označba, kakšen bi moral biti družabni red, če upoštevamo prvenstveni pomen, če pa mislimo pri tem le na humanitarnost in miloščinarstvo, je pa razlaganje pomena potvarjanje pravega pomena ali krinka, a katero se v javnosti zakriva pravo lice.

Iz teh navedb izhaja, da je socialistična politika, kadar je resna in tako hočemo mi, ki je pa tudi znanstveno utemeljena, prvenstveno važnega pomena. Socialistična politika je agresivna in delovna politika z namenom, da izvojuje take družabne razmere, da jih bomo lahko imenovali socialne ali družabno pravne.

Če politiki in razni javni faktorji govore danes o socialnosti, ne mislijo na to bistvo vprašanja. Beseda socialen jim je slabačica za javnost, le redko resnost v tem smislu kakor smo rekli. Bori za socialnost so le najemni delovni sloji, ki čutijo trpka bremena nesocialne družbe. In le ti ostanejo na svojem mestu.

—Delavska Politika.

Italijanske čete ob meji francoske kolonije

Džibuti, francoska Somalija, 14. jan. — Sem so dospela poročila o koncentraciji italijanskih čet ob meji Abesinije in francoske Somalije kakor tudi ob angleški Somaliji. Več tisoč italijanskih vojakov se je zbralo v Sardi, v mestu, ki je le nekaj milj oddaljeno od francoske Somalije.

Kitajska dobiva orožje iz Rusije

Otvoritev plovbe na reki Jangtse

Sanghaj, 14. jan. — Rusko orožje prihaja v velikih količinah na Kitajsko po cesti, ki vodi iz Sibirije v severozapadne kitajske province. Japonska časopisna agentura Domej poroča iz Tajvana, provinca Sansa, da je dospelo 30 ruskih težkih topov v Tungwan, kjer je vhod v omenjeno provinco.

To mesto, ki leži ob Rumeni reki, je še vedno v kitajskih rokah. Naporci japonske armade, da ga dobi pod svojo kontrolo, so se izjalovili. Tu je koncentriran glavni del kitajske komunistične armade, ki je doslej učinkovito odbijala japonske naskoke.

Cesta, po kateri prihaja orožje in bojni material iz Rusije na Kitajsko, vodi iz Turkestana ob sibirski meji v provinco Sansi, Kansu in Sinkiang. To cesto so zgradili kitajski kuliji.

Iz Tokija je prišla vest, da bo japonska vlada dovolila plovbo ladjam zunanjih držav po reki Jangtse. Koširo Oikawa, tajnik zunanjega ministra, se je že začel pogajati s predstavniki držav, ki so bile prizadete, ko je Japonska ustavila plovbo tujih ladij po tej reki.

Protinacijske demonstracije na Kubi

Voditelji protifašistične lige aretirani

Havana, Kuba, 14. jan. — Hans Fritshoffen, mornariški podčastnik na nemškem parniku Schlesien, je bil težko ranjen v protinacijskih demonstracijah, v katerih so člani antifašistične lige napadli Nemce s kamenjem. Kamen, ki je ranil podčastnika, je vrzel Maurice Vinet, vođa kubanskih antifašistov, v momentu, ko so nemški mornarji položili venec na spomenik Josefa Martija, kubanskega revolucionarnega junaka, v mestnem parku.

Čez 400 oseb se je udeležilo demonstracij, v katerih so klicali: "Proč a fašizmom in nacizmom!" in "Proč a Hitlerjem in naciji!" Večje število nemških mornarjev je bilo zadetih, ko so jih demonstrantje pričeli obmetovati z gnlimi sadjem in kamenjem. Ceremonij se je udeležil tudi dr. Hans von Voelekens, nemški poslanik v Havani.

Vineta in okrog dvajset dru-

voditeljev protifašistične lige je

gih voditeljev protifašistične lige je policija aretirala. Kubanski zunanji minister Juan J. Remos je potem izrekel obzaloževanje zaradi incidenta in zagotovil Nemce, da bodo voditelji demonstracij kaznovani.

Zena ruskega špiona aretirana

Los Angeles, Cal., 14. jan. — Nataša Gorin, žena Mihajla Gorina, ki je bil nedavno aretirán na obtožbo, da je ukradel važne in tajne dokumente o ameriški pomorski sili, je bila aretirana na obtožbo, da je pomagala svojem možu pri špijonatu. Gorin je bil upravitelj ruskega turističnega urada v Los Angelesu.

Nacijska radiopostaja v Gradcu

Dunaj, 14. jan. — Gradec bo dobil močno radiopostajo, preko katere bodo naciji širili svojo propagando v južnovzhodni Evropi, kjer živi okrog milijon Nemcev.

Nemčija odklonila zahtevo ameriške vlade

Berlin, 14. jan. — Naciji so odklonili zahtevo ameriške vlade glede zaščite pravic ameriških državljanov v Nemčiji. Amerika je v svoji noti zahtevala zagotovilo, da Hitlerjeva vlada ne bo krtila pravic židom v Nemčiji, ki so ameriški državljani, toda dobila je odgovor, da Nemčija ne more delati izjem.

Gozd

Mnoge ženske so bile ponosne, da so poznale velikega filmskega zvezdnika.

"Midva sva bila velika prijateljca," je pripovedovala nekega dne Edita. "Pred petimi leti sem se s njim seznanila v Luganu in povabil me je v svojo prelepo vilo. Vsak dan sva bila skupaj. Ko sem se odpeljala, sva oba jokala, in on mi je prisegel večno ljubezen. V spomin na tisto uro sva zasadila na zirni zeleni travni pred njegovo hišo drobno drevesce. Zdaj mora biti že zelo veliko. Ali si ga videla, ko si bila letos v Luganu?"

"Pa ne vem, katero drevo je bilo tvoje, Edita. Pred njegovo hišo je zdaj že cel gozd."

Sreča v neureči

Na stopnicah, ki drže proti kuhinji, se zasliši oglušajoč hrup. Gospodinja odpre vrata. Sredi veže zagleda kup razbite posode, med njo pa dekle, ki se zmagoslavno smeje.

"Kaj pa vendar mislite?" se

zadere gospodinja. Vso posodo

mi razbijete, pa še se smejete!"

"Imenitno se mi zdi, da ni-

sem prej posode pomila."

Nova

VELIKA KUCHARICA

Po dolgoletnih izkušnjah in preizkušnjah je Felicita Kalinšek svojo veliko Kuharico vnovič spopolnila in predelala. Ta izdaja je sedaj osma, kar pomeni za slovenske razmere več kakor še tako gostobesedna reklama.

Na več kakor 700 straneh je strela odlična in priznana avtorica vsa stara in najnovejša doganja kuhinjske umetnosti. Snov je obdelana nad vse pregledno, izbira receptov je izbrana. TO JE NAJPOGOSTEJŠE DELO, KI GA IMAMO NA TEM PODROČJU. Oprema knjige je razkošna. Nette je slika v besedilu, 34 pa je novih barvanih tabel, ki jih je narisal legendarni Humeč. . . .

Vsaka gospodinja, ki se zaveda svoje odgovornosti za zdravo in pravilno prehrano družine, si mora to knjigo omisliti. Vsaka gospodinja se mora namreč privesti umetnosti, kako bo svojim domačim nudila zdravo hrano v potrebni izbiri in menjava. Vsaka gospodinja bo hotela tudi svoje goste iznenaditi s posebno izbranimi jedili. Za vse to ji bo najboljša vodnica in učiteljica ta SLOVENSKA KUCHARICA

Četudi je osmi tisk knjige v vseh pogledih ne samo vsebinsko, ampak tudi tehnično popolnejši od vseh dosedanjih izdaj, je cena knjige sedaj znižana. \$5. (Poštino plašamo ml.)

Naročite pri: Velja samo

KNJIGARNE: SLOVENC PUBLISHING COMPANY
216 West 18th Street New York, N. Y.

TO JE GOSPODINJE IN DEKLETA, TO JE KNJIGA ZA VAS!

Veterani mednarodne brigade in igralci ter igratke podpisujejo peticijo, ki urgira preklic embarga za izvoz ameriškega orožja v lojalistično Španijo.

